

4.

tanegység

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Gryllus Vilmos:
Biciklizős dal 4.
Bertóti Johanna:
*Ha megkapom a rég
őhajtott biciklim...*
Lackfi János: *Liftezős*
Lackfi János: *Repülő*
Lackfi János: *Buszozós*
Tarbay Ede: *Országúton*
Weöres Sándor:
Kocsi és vonat
Nagy Bandó András:
Jön a vonat
Lengyel Balázs:
U-ta-zunk (részlet)
Bertóti Johanna: *Utazás*

MIT KÉSZÍTSEK ELŐ?

- Szöveggyűjtemény
- Füzet, íróeszköz
- Internet, projektor, hangfal

Rajzlap/írólap, rajzeszköz

ÉVFOLYAM

1–2. osztály

Járgányok és mozgások

3 × 45 perces komplex szövegfeldolgozó,
szöveg- és képalkotó órablokk
(magyar, ének-zene, kreatív szövegalkotás,
vizuális kultúra)

Mozgásélményünk gyakran eszközökhöz, járművekhez kötődik, és könnyen megfeledkezünk róla, hogy ez régebben állatok erején (is) múlt. Kerékpárélmények felidézése, kerékpáros tervek aktiválása után felfedezzük, hogy a mozgásélmény többféle járműhöz, szerkezethez köthető, és a mondókák, versek ritmusa, szerkezete is kifejezheti a mozgást. Irodalmi példákból kiindulva saját utazásélmények felidézésével fejezzük be az órablokkot, kreatív írás és képalkotás feladataival.

Áttekintő vázlat

4.1 Biciklik	45 perc
4.1a Biciklizős dal	15 perc
4.1b Biciklikalandok	30 perc
4.2 Járgányok	45 perc
4.2a Lift, repülő, busz	10 perc
4.2b Csacsifogat	15 perc
4.2c Kocsi és vonat	10 perc
4.2d Jön a vonat	10 perc
4.3 Utazások	45 perc
4.3a Vonatutak	15 perc
4.3b Saját utazásélmény	30 perc
Összesen:	3 × 45 perc

Az órák sok testmozgással és szövegmozgással tarkítottak, ami megmozgatja a gyerekek érzelmeit, képzeletvilágát is. Akkor tudunk jól élni ezzel az energiával, ha jól felkészülünk a mondókák, versek lendületes ritmizálására, mozgáskíséretére. A téma magában rejt egy kerékpártúrát is, ami nagyban a gyerekek, szülők hozzáállásán, segítőkészségén múlik, ezért alternatív programjavaslat. Ám ha meg tudjuk valósítani, a szöveg- és mozgásélmény még teljesebb összhangba kerülhet.

JEGYZETEIM

FELADATOK LEÍRÁSA

4.1 Biciklik

4.1a Biciklizős dal

Hallgassuk meg [Gryllus Vilmos Biciklizős dal 4.](#) című művét, és nézzük meg a hozzá készült animációt (elérhető a reftantar.hu-n, a szöveggyűjtemény aloldalán)!

Majd olvassák el a gyerekek a dalszöveget a szöveggyűjteményben, és jelöljék nyilakkal a gyorsuló (↓) és lassuló (↑) részeket! Mely soroknál vannak fordulók?

Elejétől – „de suhan a bicikli.” ↓

„Fölfelé de meredek” – „aztán jön a bukkanó!” ↑

„Bicikli, bicikli” – a végéig. ↓

Próbáljuk meg a verset ilyen beosztással gyorsulva-lassulva-gyorsulva olvasni!

Egyéni és közös olvasás is lehet.

Ha már jól megy kórusban is a tempóváltó olvasás, hallgassuk meg újra a dalt, és énekeljük együtt az előadóval!

4.1b Biciklikalandok

Beszélgessünk a bicikliről, biciklizésről!

Ki tud már biciklizni? Mit tapasztaltatok: mikor nehéz hajtani a biciklit, mikor könnyű? (Lejtő: fel-le, ellen- vagy hátszél, városi közlekedés.)

Kinek van saját biciklje? Tudtok-e mesélni róla egy történetet?

Például: Hogyan tanultál meg biciklizni? Milyen kalandod volt veled? Milyen bringatrükköt tudsz? Hogyan vártad, hogy megkapd a biciklit?

Beszélgetés után képzeljék el annak a gyerekeknek a helyzetét, akinek még nincs saját biciklje, de nagyon szeretne egyet! Mire gondolt? Hogyan képzelte el azt, amikor megkapja végre a rég óhajtott biciklit?

Majd olvassák el önállóan [Bertóti Johanna Ha megkapom a rég óhajtott biciklim...](#)

című versét! Húzzák alá, hová készül, hová fog biciklizni a versbeszélő!

Játsszunk felelgető játékot csukott könyvvel (csak emlékezetből): a pedagógus mondja a páratlan sorokat, a gyerekek kórusban felelik a rímelő választ.

Milyen szavakkal fejezi ki a biciklizést a költő? Gyűjtsük össze:

kitekerek, kibiciklizek, feltekerek, felbiciklizek

Milyen szavakkal lehet még kifejezni a biciklizést?

kerékpározok, kerózok, bringázok, hajtok

Mi kerülhet még a *tekerek, biciklizek* stb. szavak elé?

eltekerek, lebiciklizek, odakerózok, átbringázok, ráhajtok stb.

Tudnátok-e ezekkel a szavakkal is mondani egy-egy mondatot?

MIT AKARUNK ELÉRNI?

Kerékpárelmények felidézése, kerékpáros tervek aktiválása a dal és vers motivációján keresztül.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Zenehallgatás, éneklés
Dalszöveg olvasása, részekre osztása
Versolvasás tempóváltással
Beszélgetés, saját történet mesélése
Vers olvasása, szógyűjtés
Memóriajáték, rímfelelő
Mozgást kifejező szavak (igék) és szinonimáik gyűjtése, átalakítása
Versírás, rajzolás: kerékpáros tervek (Biciklitúra szervezése, illetve megvalósítása szabadidőben)

MIRE VAN SZÜKSÉGÜNK EHEZ A FELADATHOZ?

Rajzlap/írólap, rajzeszköz

Írj egy saját verset a kerékpáros terveidről az olvasott vers mintájára (néhány versszak is elég)!

Vagy rajzold le, mit szeretnél tenni a kerékpárossal leginkább!

Vedd figyelembe!

1–2. osztályban még nem tanítjuk az igekötőket, ezért a szófajt nem is kell megnevezni. Viszont ilyen nyelvi helyzetben, amikor igekötőváltásra épül a jelentés, felismerhetik a gyerekek a jelenséget, és gyűjthetünk konkrét példákat további váltásokra, előkészítve ezzel az igekötők tanítását. Ha túl nehéznek vagy problémásnak tartjuk a feladatot, az igekötőváltásra vonatkozó kérdést nyugodtan kihagyhatjuk.

Variáció

Belevaló csapattal, szülők bevonásával szervezhetünk biciklitúrát, amit legjobb délutáni szabadidőben megtenni, hiszen valószínű, hogy nem tud mindenki részt venni. Ezért ügyeljünk rá, hogy a biciklitúra ne okozzon feszültséget az osztályban!

MIT AKARUNK ELÉRNI?

Fedezzük fel, hogy mozgásélmény többféle járműhöz, szerkezethez köthető, a mondókák, versek ritmusához, szerkezetéhez is.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Mondókák ritmikus ismétlése mimes-mozgásos játékokkal
Beszélgetés
Ritmizáló versmondás
Ritmusszabályok megfigyelése, ritmikus szövegek, rímpárok alkotása
Vershallgatás
Párbeszéd, ritmizáló versolvasás, versmondás
Képeskönyv szinkronizálása
Páros versolvasás párbeszédeseen, ritmizálva

4.2 Járgányok

4.2a Lift, repülő, busz

Mozgásunkat nemcsak a kerékpár, hanem sokféle szerkezet, közlekedési eszköz segítheti. Játsszuk el néhányan a mozgását Lackfi János mondókáinak segítségével! Mondogassuk a mondókákat (felelgetve), és közben végezzük a következő mozgásokat!

Lackfi János Liftezős – Leguggolunk, guggolásból kezdjük a verset.

Takadam, takadam, liftezek! – Lassan emelkedünk.

Első emelet! – Megállunk.

Takadam, takadam, lebegek! – Lassan emelkedünk tovább.

Második emelet! – Félúton megállunk.

Takadam, takadam, remegek! – Lassan emelkedünk végig.

Harmadik emelet! – Kiegyenesedünk és megállunk.

Azután lefele, zutty! – Süllyedünk, hirtelen leguggolunk, kezdjük újra.

Lackfi János Repülő – Álljunk kis terpeszben, és karunkat nyújtsuk ki oldaltartásban! A mondóka soraira (egy- vagy kétsoroként) döntsük két karunkat jobbra, majd balra úgy, hogy a két kar egyenes maradjon, mint a repülő szárnya!

Lackfi János Buszozós – Ülünk le a székre, páronként szorosan egymás mellé, egymás mögött szabályos sorokban, mintha buszon ülnénk! A mondóka min-

JEGYZETEIM

den hangsúlyos szótagjára zöttyenjük lefele egyet, a *joobra*, *baaalra* szavakra dőlünk a mondott irányba! Az utolsó sornál álljunk fel ütemre, és lépünk ki a helyünkről!

Gurul az óvoda, döcög az iskola,
kanyarodás jooobbra,
zötyög a nagypapa, lohol a kiskutya,
tekeredés baaalra!
Uszoda, mosoda, palota, iroda!
Megáll a busz,
leszállni, zsupsz!

Kérdezzük meg a gyerekektől, ki mivel szokott jönni az iskolába!
Van-e, aki iskolabusszal? Van-e, aki lábbusszal? Mit nevezünk így?
Mi hajtja a buszt? Mi hajtja a lábat? Melyik az erősebb?

4.2b Csacsifogat

15
perc

Tarbay Ede Országúton című versében a kocsit nem motor hajtja, hanem csacsilábak. Láttatok már csacsifogatot? Bizony elég lassan, komótosan baktat a csacsi.

Próbáljuk a vers első két sorát ütemezve mondogatni, többször ismételve!

A hangsúlyos szótagokra ujjunkkal üthetünk, lépegethetünk a padon/asztalon:

Ország-úton baktat a csacsi,
senki se tudja, mit visz a kocsi.

Miután eleget baktatott a csacsi, olvassa a pedagógus vagy egy jól olvasó gyerek a középső versszakot!

Majd újra a gyerekek kórusa baktasson tovább a záró két sorral!

Ország-úton baktat a csacsi,
nem mondja meg, mit visz a kocsi.

Mit visz a kocsi? Az árok szerint mit vihet? És szerintetek?

Felfedeztek-e az árok kérdésében valami szabályosságot?

- Sorpáronként: 2+1 szó, 2+3+3 szótag.
- A páros sorok rímelnek.
- A sorok ritmusa is ismétlődik (sorpáronként egy sorba rendezve).

Répát, rezedát, salátát,
 -- | U U - | U -- tá-tá | ti-ti-tá | ti-tá tá
gyolcsot, köcsögöt, hasábfát?
 -- | U U - | U -- tá-tá | ti-ti-tá | ti-tá tá

Mit vihet még a kocsi? Keressünk hasonló ritmusú, szerkezetű sorokat! Először csak egy-egy sort, a soroknak nem kell feltétlenül rímelniük. Például:

retket, kosarat, palántát,
 dinnyét, kenyeret, cseresznyét,
 kiflit, madarat, virágot.

Majd alkossunk rímelő sorpárokat is. Például:

dinnyét, kenyeret, cseresznyét,
 korsót, poharat, kemencét.

4.2c Kocsi és vonat

A csacsifogat lassú, a lovasfogat viszont már gyorsabb is lehet. Főleg akkor, ha a lovak hintót húznak, nem súlyos terhet. De a lovak húzta kocsi akkor sem éri utol a gép (gőzgép vagy motor) hajtotta vonatot.

Weöres Sándor Kocsi és vonat című versében mintha versenyezne a ló húzta kocsi és a gép hajtotta vonat. Hallgassuk meg így a vers első szakaszát Halász Judit és a gyerekek párbeszédésként (elérhető a reftantar.hu-n, a szöveggyűjtemény aloldalán)!

Olvassuk fel mi is így a vers első szakaszát: a pedagógus a páratlan sorokat, a gyerekek kórusban a páros sorokat, aminek ismétlődő ritmusa a következő:

Jön a kocsi, fut a kocsi:
 U U U U | U U U U ti-ti-ti-ti | ti-ti-ti-ti
patkó-dobogás.
 -- U U - tá-tá-ti-ti-tá

Majd folytassuk a ritmizálást a második szakasszal! Előbb mondogassuk együtt, tanulják meg a gyerekek a ritmust! Majd mondogassuk ezt is párbeszédesen: a pedagógus a hosszú sorokat, a gyerekek az egymás alá tört rövidebb sorokat olvassák!

Zim, zim, megy a gép, megy a gép,
 -- | U U - | U U - tá-tá | ti-ti-tá | ti-ti-tá
fut a sinen a kerék,
 U U U U | U U - ti-ti-ti-ti | ti-ti-tá
forog a kerék.
 U U U U - ti-ti-ti-ti-tá

Végül rakjuk össze a két versszak párbeszédét szóló és kórus versmondással! Ha még nem ment el a kedvünk, „szinkronizáljuk” a vershez készült képeskönyv képeit (elérhető a reftantar.hu-n, a szöveggyűjtemény aloldalán)! Némítva nézzük a filmet, és mondjuk alá párbeszédesen a verset! Ujjunkkal vagy ritmushangszerekkel üthetjük is hozzá a ritmust.

4.2d Jön a vonat

Témájában és ritmusában is hasonlít Weöres Sándor versére [Nagy Bandó András Jön a vonat](#) című verse.

A gyerekek olvassák el párban, és készüljenek fel a vers párbeszédes felolvasására! A párbeszéd tagolását maguk találják ki!

Majd a vállalkozó párok mutassák be a megoldásukat!

Kérdezzük meg, tudja-e mindenki, mit jelent a *szalutál* szó!

Mutassuk meg: tisztelegjünk a vonatnak, versnek!

Vedd figyelembe!

Ha az előző feladatok elhúzódnak, az utolsó vers olvasása elhagyható. Választható otthoni feladatnak is adhatjuk, vagy kezdhetjük ezzel a következő órát.

4.3 Utazások

45
perc

4.3a Vonatutak

Valószínűleg már mindenki utazott vonaton. De olyan vonaton, amit gőzmozdony húz, már feltehetőleg kevesen. Nézzük meg egy ilyen vonat indulását (a felvétel elérhető a reftantar.hu-n, a szöveggyűjtemény aloldalán)!

Majd egy vállalkozó kislány olvassa fel Marika nevében [Lengyel Balázs U-ta-zunk](#) című rövid szövegét (ami egy hosszabb történet részlete)!

Marika a vonatútról mesél. Mit tudunk meg a vonatról? Mit tudunk meg az útról?

Kikkel találkozok? Milyen hangokat hall? (Vonat, autóbusz, tyúk, kacsák hangja.)

Keressük meg a hangot utánpótló mondatokat, szavakat, és hangoztassuk ezeket!

Marika hangélményét egy másik élmény követi. Figyeljétek meg [Bertóti Johanna Utazás](#) című versében, hogyan érzékeli a versbeszélő gyerek a vonatutakat? A verset most egy vállalkozó fiú olvassa fel!

Majd beszéljük meg, mi volt ez a különös élmény! Átélté már valaki, hogy a táj rohan, ő meg egy helyben áll – miközben a vonat rohan? (A vonat mozgásából ítélve ez már egy gyorsabb, modernebb vonat.)

15
perc

MIT AKARUNK ELÉRNI?

Vonatutak, saját utazás-élmények felidézése irodalmi példákból kiindulva.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Filmrészlet megtekintése
Történetolvasás, beszélgetés
Hangutánzók keresése, hangoztatása
Vers olvasása, értelmezése
Mozgás szubjektív érzékelése, ábrázolása, kifejezések gyűjtése
Saját utazásélmény kreatív írással (történet, vers) vagy rajzzal (kép, képsor)

MIRE VAN SZÜKSÉGÜNK EHEZ A FELADATHOZ?

Rajzlap, rajzeszköz

JEGYZETEIM

Keressük meg a versben, mi hogyan mozog!
Mit gondol erről a versbeszélő? Miért vicces a gondolata?

4.3b Saját utazásélmény

30
perc

Biztosan nektek is van különös élményetek egy vonatútról vagy buszútról.

Meséljétek el írásban vagy képen:

- Írjatok az úti élményről egy rövid történetet vagy verset!
- Vagy rajzoljátok le egy képen vagy több kép sorozatában!

Végül a vállalkozók felolvashatják az írásaikat, bemutathatják a képeiket. A képekhez fűzhetnek szóban egy-két gondolatot.

JEGYZETEIM